

Magdalena Maciąg

Uniwersytet Jagielloński,
Kraków

Trudna i długa droga Ukrainy do NATO

Wstęp

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie obecnych szans Ukrainy na integrację ze strukturami euroatlantyckimi, dokładniej rzecz ujmując — z NATO. Jakie czynniki wpływały i wpływają na tę integrację? Czy jest ona możliwa w najbliższym czasie? Warto też zwrócić uwagę na to, jak wiele dla tej integracji wysiłku włożono od momentu uzyskania przez Ukrainę niepodległości po rozpadzie ZSRR.

Ukraina w 1991 r. stała się pełnoprawnym subjektem całego systemu stosunków międzynarodowych. Budzące się na nowo do życia państwo musiało wypracować własny polityczny kurs, który by nie zaprzeczał koncepcji narodowego bezpieczeństwa Ukrainy i równocześnie współgrał z ustalonym systemem stosunków na międzynarodowej arenie, a także sprzyjał stabilizacji europejskiego bezpieczeństwa. W tym kontekście dla Ukrainy najważniejsze były stosunki z sąsiednimi państwami, z państwami członkowskimi NATO i Unii Europejskiej, a także państwami Wspólnoty Niepodległych Państw, wśród których prym wiodła Rosja¹.

Na samym początku istnienia Wspólnoty Niepodległych Państw, której jednym z członków była Ukraina, zakładano utworzenie wspólnego dowództwa państw na wzór NATO. Projekt ten przewidywał opracowanie zasad zbiorowego systemu bezpieczeństwa dla Estonii, Łotwy, Litwy, Białorusi, Ukrainy, Mołdawii i krajów Europy Środkowej².

W Deklaracji o niepodległości państwa z 16 lipca 1990 roku³ znalazł się zapis o rezygnacji przez Ukrainę z broni jądrowej. Uregulowanie kwestii broni jądrowej

¹ S. Trojan, *Україна в сучасних євроінтеграційних процесах: центральноевропейський вимір* [w:] *Zjednoczona Europa a Polska, Litwa i Ukraina.*, red. Leszek Gawor, Lublin 2003, s. 134–135.

² J. Darski, *Ukraina. Historia, współczesność, konflikty narodowe*, Warszawa 1993, s. 44–45.

³ Декларация про державний суверенітет України, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12> [data dostępu 28.06.2014].

wej, podpisanie Protokołu Lizbońskiego⁴, a także uznanie Rosji za sukcesora broni jądrowej ZSRR umożliwiło współpracę z NATO. Już pierwszy prezydent niepodległej Ukrainy Leonid Krawczuk domagał się uwzględnienia Ukrainy w programach pomocowych w zamian za uczestnictwo w inicjatywach zapewniających bezpieczeństwo na kontynencie⁵.

Za czasów prezydentury Leonida Kuczmy (1994–2004), który utrzymywał bliskie stosunki ze Stanami Zjednoczonymi, Ukraina jako pierwszy kraj WNP zawarła porozumienie o współpracy z NATO i podpisała program Partnerstwa dla Pokoju. Ramowy dokument podpisano 8 lutego 1994 r., a 4 września 1995 indywidualny program partnerstwa i dokument o dialogu na linii NATO–Kijów. Współpracę tę poszerzono 7 lipca 1997 r., podpisując „Kartę o szczególnym partnerstwie”⁶.

Lata 1997–2002 to czas osobliwego partnerstwa. Powstała komisja NATO–Ukraina, w Kijowie rozpoczęło działalność Biuro Łącznikowe NATO i podjęto decyzję o utworzeniu wspólnych grup roboczych. Z drugiej strony Ukraińcy coraz wyraźniej deklarowali sprzeciw wobec potencjalnego członkostwa ich kraju w Pakcie. Od 2002 r. nastąpiła intensyfikacja działań, mianowicie w lipcu 2002 r. przyjęto plan działań NATO–Ukraina. Ustawa o podstawach bezpieczeństwa narodowego Ukrainy z 19 czerwca 2003 roku wspominała o dążeniu do pełnej integracji z NATO, jednak 15 lipca 2004r. wprowadzono zmiany do ustawy i zrezygnowano z zapisów o rozpoczęciu przygotowań do członkostwa w Unii Europejskiej i NATO, pozostawiając tylko zapisy o pogłębieniu współpracy. Nie zmienia to faktu, że Ukraina należała do najbardziej aktywnych partnerów w ramach NATO, brała udział w 80 szkoleniach w ramach Partnerstwa dla Pokoju, w misjach pokojowych i stabilizacyjnych, wchodziła w skład sił SFOR, KFOR, służyła w Batalionie Polsko-Ukraińskim⁷.

Po pomarańczowej rewolucji, za prezydenta Wiktora Juszczenki starano się o przyznanie Planu Działań na rzecz Członkostwa (MAP), a także prowadzono współpracę z Sojuszem w ramach Zintensyfikowanego Dialogu Ukraina–NATO. W 2006 r. premier Wiktor Janukowycz zadeklarował, że Ukraina wstrzymuje starania o uzyskanie MAP. Następnie starania te zostały wznowione po wyborach w 2007 r., kiedy to prezydent Juszczenko, premier Julia Tymoszenko i przewodniczący parlamentu Arsenij Jaceniuk skierowali do sekretarza generalnego Sojuszu list z prośbą o objęcie Ukrainy MAP. Jednakże na szczycie NATO w Bukareszcie w kwietniu 2008 r. Sojusz nie zaoferował Ukrainie Planu Działań na rzecz Członkostwa z powodu sprzeciwu Francji i Niemiec. Państwa NATO zgodziły się jednak na przyszłe członkostwo Ukrainy w organizacji, nie precyzując, kiedy miałyby to nastąpić⁸.

Z tego okresu, kiedy Ukraina starała się o przystąpienie do NATO, dostępne są badania opinii publicznej, których wyniki jednoznacznie pokazywały, że większość obywateli Ukrainy była przeciwna przystąpieniu do Sojuszu. W jednym z badań na pytanie „Jaki model zabezpieczenia obrony narodowej Ukrainy jest najbardziej optymalny?” najwięcej obywateli (37,1%) opowiedziało się za statusem poza-

⁴ Protokół do Układu między USA i ZSRR o redukcji i ograniczeniu strategicznych broni ofensywnych (Protokół lizboński z 28 maja 1992 r.), <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/nato/z5s14-1.html> [data dostępu 28.06.2014].

⁵ A. Sawicz, *Ukraina wobec Paktu Północnoatlantyckiego*, [w:] *Białoruś, Mołdawia, Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009, s. 107.

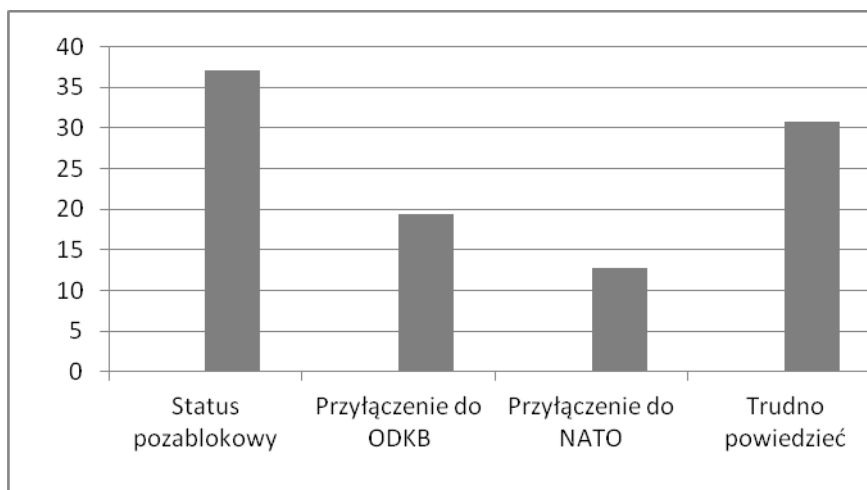
⁶ S. Yekelchik, *Ukraina. Narodziny nowoczesnego narodu*, Kraków 2009, s. 293.

⁷ A. Sawicz, op.cit., s. 108–109.

⁸ F. S. Larrabee, *Ukraine and Transatlantic Integration* [w:] *Open Ukraine. Changing Course towards a European Future*, pod red. T. Kuzio, D. Hamilton, Waszyngton 2011, s. 136–137.

blokowym, 19,3% opowiedziało się za Organizacją Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, a tylko 12,8 % za NATO.

Rys. 1. Społeczeństwo ukraińskie wobec wyboru modelu obrony narodowej kraju (luty 2008)

Źródło: Яка модель забезпечення національної безпеки є найбільш оптимальною для України?, http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=698 [data dostępu 27. 07. 2014].

Wiktor Janukowycz, lider Partii Regionów, który wygrał wybory prezydenckie w 2010 r., postanowił zerwać z linią polityki swoich poprzedników i zaniechać dalszego zbliżania się do NATO. W tym czasie parlament ukraiński przyjął ustawę o zasadach wewnętrznej i zewnętrznej polityki, której artykuł 11 określa Ukrainę jako państwo pozablokowe unikające zależności od poszczególnych państw, grup państw czy też organizacji międzynarodowych⁹. Ukraina jednak w dalszym ciągu współpracowała z Sojuszem, prowadziła wspólnie z siłami NATO manewry wojskowe¹⁰. W październiku 2013 roku Ukraina zdecydowała się porzucić swoje wieloletnie starania o przystąpienie do NATO.

Przez długi okres współpracy z NATO Ukrainie nie udało się osiągnąć statusu państwa członkowskiego. Profesor Hickman wymienił czynniki, jakie uniemożliwiały taką integrację. Zaliczył do nich fakt, że NATO nie zostało utworzone w celu realizacji odwetowych roszczeń terytorialnych krajów członkowskich, a w przypadku Ukrainy konflikt z Rosją o Krym nie był trudny do przewidzenia. Niestabilność polityczna Ukrainy zmniejszała również szansę na członkostwo w Sojuszu stabilnych demokratycznie państw. Co więcej, członkostwo Ukrainy czyniłoby Sojusz mniej bezpiecznym, przy równoczesnym zwiększeniu zagrożenia dla Rosji. Ostatnią kwestią było rozszerzenie NATO w głąb Eurazji, co wykracza poza interesy USA, jednego z najważniejszych państw Sojuszu¹¹.

⁹ Закон України про засади внутрішньої і зовнішньої політики”, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> [data dostępu 28.06.2014].

¹⁰ A. Szeptycki, *Ukraina wobec Rosji. Studium zależności*, Warszawa 2013, s.403.

¹¹ J. Hickman, *Ukraine in NATO? The case against*, [w:] *Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne*, nr 11/2011, Kraków–Przemyśl–Rzeszów 2011, s.125–129.

Obecna sytuacja

Koniec 2013 r. to początek trudnej sytuacji, w której znalazło się państwo ukraińskie. Rezygnacja prezydenta Janukowycza z podpisania umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską w listopadzie 2013 r. doprowadziła do wielotygodniowych demonstracji zwolenników integracji, a w konsekwencji do obalenia rządów tego prezydenta w lutym 2014 r.

Kolejne wydarzenia przyniosły bezprawną aneksję Krymu przez Rosję i obecny konflikt z prorosyjskimi rebeliantami na wschodzie kraju. Prezydent Ukrainy, który zмага się z obecną sytuacją, to wybrany w przedterminowych wyborach 25 maja 2014 roku Petro Poroszenko.

Według polityka Wadyma Karasiowa w obecnej sytuacji władze ukraińskie powinny znaleźć zamiennik NATO, podpisać umowę o stowarzyszonym członkostwie z Północnoatlantyckim blokiem lub też ze zbiorowym systemem narodowego bezpieczeństwa. Politolog uważa również, że Ukraina nie wstąpi do NATO w najbliższym czasie, o ile Sojusz nie może zagwarantować realizacji artykułu 5. Umowy Waszyngtońskiej¹². Zgodnie z artykułem 5. tej Umowy, na podstawie której powołano NATO, „strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego na mocy artykułu 51. Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie jak i w porozumieniu z innymi Stronami, działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich podjętych w jej wyniku środkach zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa”¹³.

Należy zauważyć, że większość polityków biorących udział w tegorocznych wyborach prezydenckich w Ukrainie w swoim programie przedwyborczym uwzględniła problem przystąpienia Ukrainy do NATO.

Julia Tymoszenko zapowiadała przeprowadzenie referendum w tej sprawie. Frakcja polityczna Bat'kiwszczyna, której Julia Tymoszenko jest liderem, zapowiadała złożenie projektu uchwały o przeprowadzeniu 15 czerwca referendum o wstąpieniu Ukrainy do NATO. Deputowany Ukrainy Serhij Własenko stwierdził, że to właśnie NATO może zagwarantować obronę przed zewnętrzną agresją¹⁴.

Kandydat na prezydenta Ołeh Liaszko uważał kwestię wstąpienia Ukrainy do Sojuszu za priorytetową. Podkreślał także, że państwo ukraińskie nie ma czasu i zasobów finansowych, by stworzyć własny program skutecznej obrony, dlatego też należy skorzystać ze zbiorowego systemu bezpieczeństwa. Co więcej, podkreślił, że gdyby Ukraina była członkiem NATO, Władimir Putin nie napadłby na Krym, ponieważ obawiałby się Sojuszu, w którym obowiązuje zasada zbiorowej odpowiedzialności. Oprócz tego okazało się również, że gwarancje, jakie Ukraina otrzymała

¹² http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ukraiini_potribno_znayti_zaminnik_nato_politolog_1942985 [data dostępu 28.07.2014].

¹³ Dz. U. 2000 nr 87 poz. 970, Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20000870970> [data dostępu 28.07.2014].

¹⁴ http://www.ukrinform.ua/ukr/news/vstupom_do_nato_u_timoshenko_zaymutsya_vge_u_ponedilok_1941901 [data dostępu 28.07.2014].

w traktacie budapesztańskim, nie są nic warte i nie istnieje żaden realny mechanizm obronny¹⁵.

Ołeh Tiahnybok, lider partii Swoboda i kandydat na prezydenta, zakładał natychmiastowe złożenie wniosku o przystąpienie do NATO i wymaganie od innych państw członkowskich szczegółowych zasad i warunków dotyczących ewentualnej akcesji. Tiahnybok wzywał również do podpisania umów dwustronnych z USA i Wielką Brytanią — gwarantami memorandum budapesztańskiego¹⁶ — dotyczących prawdziwej, a nie deklaratywnej pomocy wojskowej i gospodarczej Ukrainie¹⁷.

Prezydent Petro Poroszenko w kampanii wyborczej zwracał uwagę na fakt, że Ukraina nie może obecnie zostać członkiem Sojuszu, ponieważ wewnętrzne procedury zabraniają przyjmowania państw, które są obiektem sporów i agresji. Petro Poroszenko nie wypowiadał się jednoznacznie w trakcie kampanii wyborczej odnośnie przystąpienia do Sojuszu, na co wpłynęła chęć niepogłębiania dalszych podziałów w społeczeństwie, a także stanowisko niektórych państw członkowskich NATO (np. szef niemieckiej dyplomacji Frank-Walter Steinmeier wykluczył integrację Ukrainy z Sojuszem)¹⁸. Obecnie, posiadając społeczne poparcie, Petro Poroszenko wykazuje dążenie do umocnienia stosunków z USA i NATO.

Wraz z deklaracjami polityków o przystąpieniu do Sojuszu zwiększyło się również pozytywne nastawienie ukraińskiego społeczeństwa w tej kwestii, o czym świadczą wyniki badań socjologicznych. Jeśli jeszcze w lutym 2012 r. za przystąpieniem do NATO opowiadało się tylko 20% badanych, to liczba ta wzrosła do 39,5% na przełomie marca i kwietnia 2014 r.

Wprawdzie badania przeprowadzone w 2014 r. pokazują wzrost sympatyków Sojuszu, jednakże stanowisko obywateli Ukrainy w tej sprawie jest niejednoznaczne. Większość Ukraińców opowiada się w dalszym ciągu przeciwko przystąpieniu do NATO.

Kolejne wyniki badań Centrum Razumkova z końca kwietnia 2014 r. również świadczą o tym, iż przeciwników akcesji jest więcej niż zwolenników¹⁹. Na pytanie „Jeśli w następnym tygodniu odbyłoby się referendum w sprawie przystąpienia do NATO, jakbyście zagłosowali?” uzyskano następujące wyniki: 36,7% respondentów głosowałoby na tak, 41,6% byłoby przeciwnych akcesji.

¹⁵ http://www.ukrinform.ua/ukr/news/lyashko_vvague_chlenstvo_v_nato_zavdannam_n_omer_odin_dlya_ukraini_1939669 [data dostępu 28.07.2014].

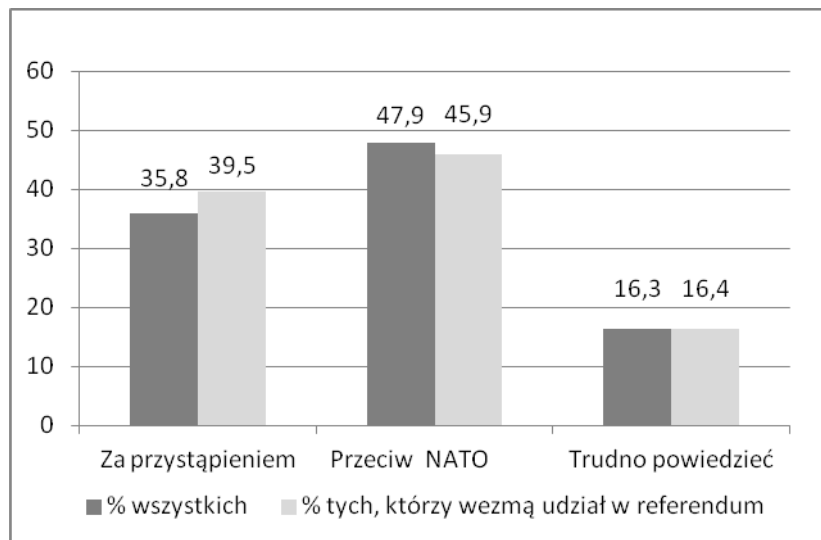
¹⁶ Memorandum w Budapeszcie podpisane w związku z przystąpieniem Ukrainy do Układu o Nierozprzestrzenianiu Broni Jądrowej, na mocy którego USA, Rosja i Wielka Brytania zobowiązały się do poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy oraz powstrzymania się od wszelkich gróźb użycia siły przeciwko jej niepodległości i integralności terytorialnej, https://www.msz.gov.pl/en/p/wiedenobwe_at_s_en/news/memorandum_on_security_assurances_in_connection_with_ukraine_s_accession_to_the_treaty_on_the_npt?printMode=trueDługa i trudna droga Ukrainy do NATO [data dostępu 28.07.2014].

¹⁷ http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ukraina_mae_negayno_podati_zayavku_v_nato_tyagnibok_1937362 [data dostępu 28.07.2014].

¹⁸ <http://www.dw.de/tr%C3%B3jk%C4%85t-weimarski-bezradny-ws-krymu-steinmeier-jeste%C5%9Bmy-przeciwni-cz%C5%82onkostwu-ukrainy-w-nato/a-17535465> [data dostępu 28.07.2014].

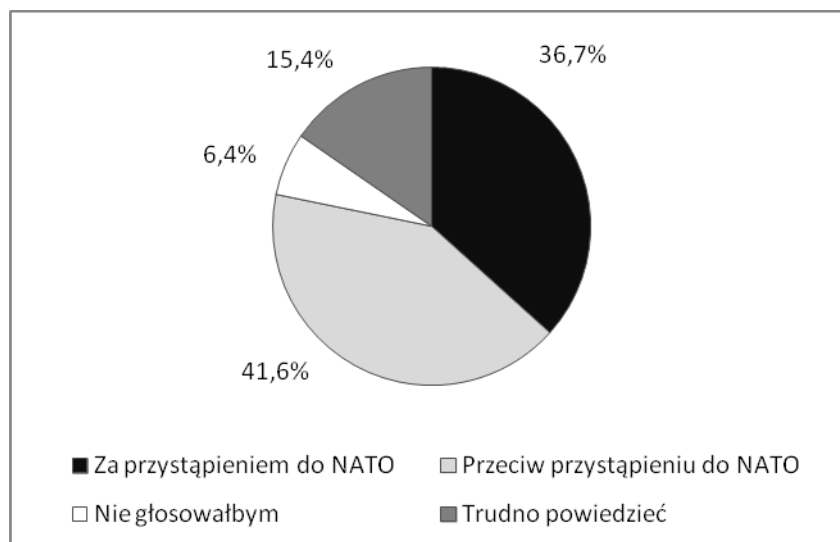
¹⁹ Badania z września i października 2014 r. wskazują na wzrost liczby zwolenników przystąpienia Ukrainy do NATO — przyp. red.

Rys. 2. Społeczeństwo ukraińskie wobec perspektywy akcesji do NATO (28 marca – 2 kwietnia 2014)

Źródło: Опитування, Ситуація в країні, Мова, Державний устрій., http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=466 [data dostępu 27.07.2014].

Rys. 3. Społeczeństwo ukraińskie wobec perspektywy akcesji do NATO (25–29 kwiecień 2014)

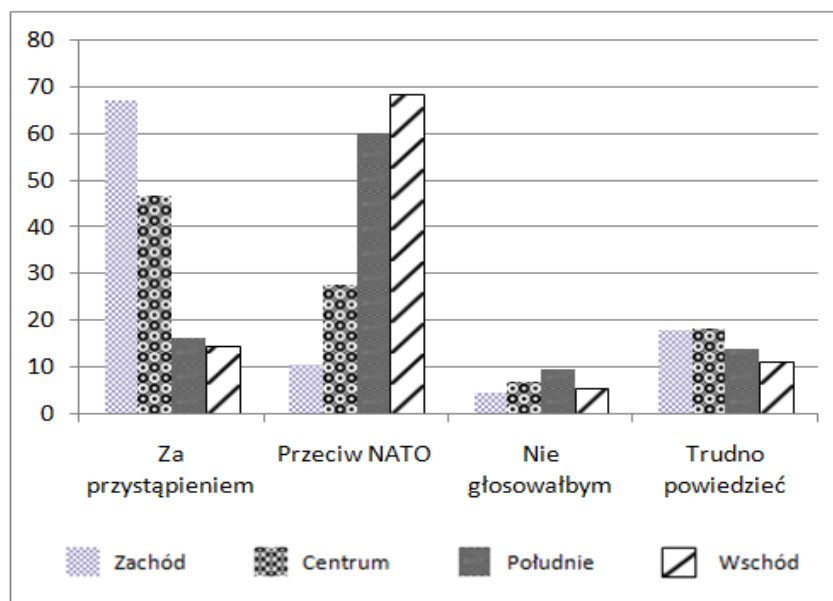

Źródło: Зовнішньополітичні орієнтації громадян України, http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=477, [data dostępu 28.07.2014].

Biorąc od uwagę rozkład odpowiedzi na regiony Ukrainy, najwięcej głosów za przystąpieniem do NATO oddaliby obywatele zamieszkujący zachodnią Ukrainę

(67,0%), a najmniej wschodnią (14,6%). Większość respondentów z Południowej i Wschodniej Ukrainy jest przeciwna przystąpieniu do NATO. Na Południu przeciw przystąpieniu głosowałoby 60%, a na Wschodzie 68,4%.

Rys. 3a. Społeczeństwo ukraińskie wobec perspektywy akcesji do NATO (25–29 kwietnia 2014)

Źródło: *Зовнішньополітичні орієнтації громадян... op. cit.*

W ostatnim czasie wzrosła również aktywność współpracy między Ukrainą a NATO. W czerwcu odbyło się spotkanie Komisji Ukraina–NATO na szczeblu ministrów spraw zagranicznych. Planowana jest wizyta w Ukrainie prezydenta Parlamentarnego zespołu NATO. Ukraińska strona zaprosiła również Sekretarza Generalnego NATO Andersa Fogh Rasmussena. We wrześniu odbył się szczyt Sojuszu, którego jednym z głównych tematów była aktualna sytuacja Ukrainy. Przewodniczący ukraińskiej delegacji przy Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego w Brukseli Igor Dołgow podkreślił także, że od NATO Ukraina uzyskała pomoc i wsparcie będzie w dalszym ciągu udzielane²⁰.

Sojusz może też konsultować się w sprawie Ukrainy na forum Komitetu NATO–Ukraina i jego grup roboczych, jak również pozytywnie ustosunkować się do ewentualnych wniosków strony ukraińskiej o dostęp do informacji wywiadowczych na temat zamiarów i ruchów sił rosyjskich²¹.

²⁰ <http://www.day.kiev.ua/uk/article/den-planeti/ukrayina-nato-pereosmyslennya-pidhodiv-do-bezpeki> [data dostępu 28.07.2014].

²¹ Łukasz Kulesa, Maria Radziejowska, Marcin Terlikowski, *Działania Rosji na Krymie w kontekście bezpieczeństwa i prawa międzynarodowego* [w:] Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn, nr 26, (1138) 6 marzec 2014, <http://www.pism.pl/publikacje/biuletyn/nr-26-1138>. [data dostępu 28.07.2014].

Na ostatnim spotkaniu Sojuszu na szczęblu ministrów spraw zagranicznych w dniu 25 czerwca poparto również plan pokojowy prezydenta Ukrainy Petra Poroszenki. Sekretarz generalny NATO określił ten plan jako dobrą strategię w celu rozwiązania obecnego kryzysu i duży krok naprzód w tym zakresie²².

Sojusz stworzy także specjalny fundusz pomocowy dla ukraińskiej armii. Pieniądze, które pomogą w modernizacji ukraińskiej armii, będą pochodzić od krajów członkowskich NATO. Dyplomaci podkreślają, że pomoc Sojuszu dla armii będzie miała wyłącznie charakter finansowy, tzn., że NATO nie będzie dostarczać na Ukrainę broni, ale mogą to robić we własnym zakresie kraje członkowskie²³.

Podsumowanie

Według wypowiedzi polityka Stanisława Żelichowskiego kryzys w Ukrainie udowodnił, że przynależność do NATO jest ważna. „Pojedyncze państwo zostaje samo w trudnej sytuacji. Tak właśnie stało się w Ukrainie. Jeździli tam różni politycy, machali szabelkami, podpalali lont, a gdy zaczęło się palić, wszyscy zawinęli się i uciekli, zostawiając naród bez pomocy”²⁴.

Od lat był charakterystyczny dla Ukrainy niejednoznaczny stosunek do kwestii rozszerzenia Paktu Północnoatlantyckiego. Brak zdecydowania i próby rozwiązania tej kwestii były często widoczne w działaniach polityków państwa. Podobnie społeczeństwo ukraińskie opowiadało się w większości przeciwko integracji z Sojuszem.

Ostatnie wydarzenia, w tym agresywne działania prezydenta Rosji Władimira Putina wobec Ukrainy, zwiększyły pozytywne nastawienie ukraińskiego społeczeństwa do NATO, o czym świadczą wyniki badań socjologicznych.

Nietrudno zauważyć, mając na uwadze okupację Krymu przez wojska rosyjskie i konflikt z prorosyjskimi rebeliantami na wschodzie kraju, że jako partner NATO — państwo ukraińskie nie korzysta z gwarancji bezpieczeństwa. W sytuacji przedłużającego się konfliktu w kraju Ukraina nie może również zostać członkiem NATO, ponieważ prawa i wewnętrzne procedury Sojuszu zabraniają przyjmowania państw będących obiektem sporów lub agresji. Same procedury przyjęcia do NATO w Ukrainie istnieją i zostały wypracowane za rządów prezydenta Wiktora Juszczenki i premier Julii Tymoszenko na szczycie w Bukareszcie w 2008 r., co zauważa prof. Włodzimierz Mokry. Będąca w tym czasie w opozycji Partia Regionów wraz z Wiktorem Janukowyczem blokowała możliwość integracji Ukrainy z NATO. Czas zwerifikował te działania i pokazał, że Wiktor Janukowycz działał na korzyść Moskwy²⁵.

Obecnie Sojusz stara się udzielać Ukrainie wsparcia i rozważa długoterminowe działania mające zapewnić jej pomoc. Organizowane są nie tylko spotkania polityczne poświęcone obecnej sytuacji, ale mają być przekazywane środki pieniężne, które pomogą m.in. w modernizacji ukraińskiej armii.

²² <http://nato.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/24748-nato-pidtrimuje-mirnij-plan-prezidenta-ukrajini-pporoshenka>, [data dostępu 28.07.2014].

²³ <http://www.dziennik.com/wiadomosci/artykul/nato-pomoze-ukrainie> [data dostępu 28.07.2014].

²⁴ E. Olczyk, *Jesteśmy narodem ponuraków* [w:] Rzeczpospolita, <http://www.rp.pl/artykul/9160,1108543-Jestesmy-narodem-ponurakow.html?p=2> [data dostępu 10.07.2014].

²⁵ <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/ukraina-w-nato-eksperci-komentuja/e9kdn> [data dostępu 10.07.2014].

Magdalena Maciąg. The Difficult and Long Way for Ukraine to NATO

This essay discusses a possible integration of Ukraine into NATO. The process of this integration seems to be difficult due to many circumstances. The main factor influencing the situation is not only a policy of Russia but also the attitude of the Ukrainian society and policy of the Ukrainian government. However, there is a chance for Ukraine to join NATO. The chance for Ukraine might be through support from other European countries and United States for economic and political reforms which can lead to the integration of Ukraine within NATO.